

Chrostowski, Tadeusz

Tadeusz Betley - pierwszy powiatowy lekarz weterynarii w okresie międzywojennym w Płocku

---

Notatki Płockie 18/4-73, 31-32

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Tadeusz Betley

— pierwszy powiatowy lekarz weterynarii w okresie międzywojennym w Płocku

Mało jest publikacji o wkładzie lekarzy weterynarii w naszym życiu społecznym, choć udział ten jest znaczny i dlatego nie może być pomijany. *Suum cuique*.

Wkłady naukowe lekarzy weterynarii dotyczą biologii, nauk lekarskich — epidemiologii, parazytologii a zwłaszcza jej działu inwazjologii. Wspomnę tu choćby Davain'a — odkrywcę w 1850 roku prątkę węgliką w krwi chorych jako źródła zakażenia, Ascoli'ego — odkrywcę powszechnej dziś metody precypitacji w badaniach serologicznych, Gastona Ramona — odkrywcę m. in. anatoksyny przeciwbłonicznej i tężcowej, ratującej dziś wiele istnień ludzkich, czy Camille Guérin — współtwórcę szczepionki przeciwgruźliczej znanej pod nazwą B.C.G.

Działalność lekarzy weterynarii zapisała się też na wielu innych odcinkach życia. W Polsce takim przykładem do wskazania w dziedzinie nauki i polityki jest Julian Ignacy Nowak — minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz premier RP w 1922 r., w dziedzinie sztuk pięknych Ignacy Dygas — sławny tenor Opery Warszawskiej w okresie międzywojennym, czy Alfons Budziński, pierwszy archeolog Białostoczczyzny w połowie XIX wieku, nie zapominając też o studencie weterynarii Stefanie Żeromskim — autorze „Ludzi Bezdolnych”. Może warto też przypomnieć Dunlopa w Anglii, twórcę ogumienia samochodowego.

W okresie walk o niepodległość Ojczyzny lekarze weterynarii brali zawsze czynny udział solidarnie z innymi zawodami często placąc swą ofiarę życiem. W okresie Powstania Styczniowego na Mazowszu w bitwie pod Naguszowem dowodził Maksymilian Broniewski, współdziałając z oddziałem Lutyńskiego. Z innych wymienię Aleksandra Luticha, któremu Rząd Narodowy powierzył dowództwo po porażce oddziału Skowrońskiego, Józefa Leona Kubickiego — uczestnika bitwy pod Łączką, czy Hipolita Filochowskiego... Jednym z najmłodszych uczestników Powstania Styczniowego był Tadeusz Betley i temu to poświęcam niniejszy artykuł w 50 rocznicę jego śmierci.

Tadeusz Betley urodził się w 1848 roku w Siedlcach, jako syn Marii z Pruskich oraz Józefa — sędziego warszawskiego, uczestnika obrony Woli pod dowództwem gen. Sowińskiego, a wnuk Józefa rektora warszawskich szkół wojewódzkich. Rodzina Betleyów choć pochodzenia angielskiego była znana w Polsce z dużego poczucia patriotycznego.

Tadeusz Betley w mundurze weterana Powstania Styczniowego.

Gdy wybuchło powstanie zaledwie 15-letni Tadeusz, jeszcze jako uczeń, opuszcza dom rodzinny i zgłasza się wraz z ojcem i kolegami szkolnymi, aby walczyć o niepodległość ojczyzny. Początkowo był kurierem Rządu Narodowego, a potem walczył w oddziale powstańczym. „Byłem nieraz głodnym — jak pisał po latach — źle odzianym, śmierć zaglądała mi w oczy, lecz miałem błogosławieństwo matki i zawsze wychodziłem cało”.

Po upadku powstania i szykanach władz w stosunku do jego uczestników młody Betley przez szereg lat nie może się uczyć. Po wielu trudach otrzymuje wymagany cenzus, wstępuje do Szkoły Weterynaryjnej w Warszawie, przemianowanej potem na Instytut Weterynarii, gdzie otrzymuje dyplom w 1875 r.

Kariere zawodową Betley rozpoczyna w Głównym Zarządzie Stadnin w Petersburgu, skąd wysyłają go jako młodszego lekarza weterynarii

do Poczyniek w Nowogrodzkiej Guberni. Po dwóch latach przenoszą go do Janowa Podlaskiego, gdzie pracuje przez blisko 35 lat jako młodszy, a od 1885 r. jako naczelny lekarz weterynarii w Państwowej Stadninie. Dał się tam poznać jako pierwszorzędnym hipiatra, wielokrotnie delegowany jako ekspert do Anglii. W dowód zasług pcd koniec swej pracy zawodowej otrzymuje największe wyróżnienie, najwyższy stopień w administracji, tytuł radcy stanu — równy stopniowi generalskiemu w wojsku. Zostaje odznaczony najwyższymi orderami państwowymi, zostaje kawalerem orderu Sw. Anny II i III stopnia, Jerzego IV stopnia, Stanisława i Aleksandra.

W październiku 1915 r. po otrzymaniu emerytury Todeusz Betley przenosi się do Płocka, gdzie syn jego Stefan był właścicielem apteki. Przez pozostały czas trwania I wojny światowej ten wybitny specjalista ciągle pełen żywotności jest stale wzywany do okolicznych majątków ziemskich do leczenia zwierząt.

Po uzyskaniu niepodległości Polski sędziwy Betley ofiarowuje swoje umiejętności zawodowe w Ministerstwie Rolnictwa. W tym okresie czasu, gdy na wschodnich rubieżach kraju panował groźny dla bydła księgosusz czy przyszczyca, nosaczna czy zaraza stadnicza koni, epizootcje zagrażające zagładą naszej hodowli zwierząt, każdy specjalista był nieoceniony. Betley początkowo zostaje zatrudniony w wydziale chorób zaraźliwych w Ministerstwie Rolnictwa. W 1921 r. przenosi się do Płocka, gdzie pełni obowiązki powiatowego lekarza weterynarii do 1 kwietnia 1923 r. kiedy funkcję tę objął Kazimierz Bachurzewski. Tadeusz Betley zmarł 26 grudnia 1923 r. żegnany nad mogiłą salwą karabinową honorowego pocztu 4 pułku Strzelców Konnych, jak przystało zasłużonemu oficerowi — weteranowi Powstania.

W życiu Tadeusza Betleya doceniamy dziś młodzieńczy jego zapał w walkach powstańczych, długoletnią pracę zawodową tak wysoko ocenioną przez władze carskie mimo obciążeń politycznych, jakimi były — udział jego w powstaniu i pomoc okazywana unitom na Podlasiu (za co atakowany był w prasie „No-

Tadeusz Betley w mundurze radcy stanu.

woje Wremia”) oraz ofiarną pracą zawodową mimo sędziwego wieku w pierwszych latach niepodległości kraju — w Warszawie i w Płocku.

Trudno dziś po tylu latach przy braku dokumentacji, niszczonej przez kataklizmy dziejowe, odtworzyć dokładny obraz życia tego człowieka. Opierając się na niewielu zachowanych aktach oraz ustnych przekazach osób współżyjących, a w szczególności płk. dr Konrada Millaka, który zacytował opinie dr h. c. Piotra Buczkowskiego, polskiego nestora nauk weterynaryjnych, mogę przekazać przeświadczenie, że Tadeusz Betley był „człowiekiem świetlanym w polskim społeczeństwie”.

ŹRÓDŁA

1. „Dziennik Płocki” 7, 1924.
2. Białokur Fr. i Millak K. „Wiadomości Weterynaryjne” 165, 1934; „Lekarze weterynaryjni w Powstaniu Styczniowym 1863—1864”.
3. Zieliński St.: „Bitwy i potyczki 1863—1864” — Rapperswil, 1913.
4. Perenc Al. „Historia lecznictwa zwierząt w Polsce”, Ossolineum, 1958.
5. „Dzieje Państwowej Stadnin w Janowie Podlaskim 1817—1839”, Poznańskie Tow. Przyjaciół Nauk — 1948 r.
6. Millak K. „Słownik polskich lekarzy weterynaryjnych” 1894—1918 PWRIL — 1960—1963 Warszawa — Lublin.
7. Relacje płk. dr Konrada Millaka, mgr Dionizego i Tadeusza Zgliczyszczyńskich oraz prof. Jana Betleya z Warszawy.

